

ACC. N:R M. 13549:1-7.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Joh. Jägquist, Herultsjö*
Härad: *Västna* Berättare: *" " "*
Socken: *Herultsjö* Berättarens yrke: *målarmästare*
Uppteckningsår: *1955* Född år *1883* i *Herultsjö*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Födömmen och födömmen. s. 1-7.

Lu F 74.

ACC. N:R M. 13549:1.

L. U. F. 74

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ämne:

FÖDOÄMNET OCH FÖRDOMAR.

I denna fråga finns mycket som förr i tiden ansågs för både oheligt och tilloch med orent, och ännu i dag finns det personer som på grund av relikiositet inte äter vad mat som helst, till ex. Baptisterna som inte på några vikor äter blodmat, och motiverar detta med att gamla testamentet förbjöd blodet såsom mat, och följaktligen såsom oheligt, samma förhållandet är det ju med Pingströrelsens medlemmar, de anser att blodet skall rinna på jorden vid slakten. Vidare får inte Adventisterna äta något fläsk, ty enligt judarnas lag skulle svinet vara oheligt, vilket i stort sett berodde på att frälsaren skickade de onda andarna i svinen en gång då han utdrev onda andar. Likaså var förhållandet med hästköttet som ingen människa för bortåt 100 år sen åt en bit av, ja det gavs inte ens åt den sämste luffare åtminstone var det så på min trakt. Dock funnos någon ändå som till och med åt sådana kreatur som ingen av vår upplysta tids människor ville äta, men omkring 1860 och 1870 talen fanns på min trakt en man som kallades för "Jösse på Sanden"

Luf 74

1

1

ACC. N:R M. 13549:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Fröderyds socken,han efter vad som berättats för mig skulle ätit både hund och kattkött.

SVAMP. Under min uppväxttid hörde jag inte talas om mera än tre sorters svampar Flugsvampen och Kosvampen,den förra plockades och användes till att döda flugor med ty den ansågs för att vara ganska giftig,den tredje sorten kallades för "Föksvamp" vad det namnet har kommit utav kan jag inte säga,men den användes till att lägga på sår, där den hade till uppgift att stilla blodflöde. Att svampar förekommit till maträtter har tillkommit i slutet av 1800 och början av 1900 talet och då var det mest jag hörde talas om Murklor,och sedan så smaningom har ju flera sorters svamp såsom födoämne tillkommit den ena sorten efter den andra.Vad beträffar svamp som födoämne så var det ju i de flästa fall herrskapen som hade den bästa inställningen till svampen,bönderna däremot hade rent av avsky för svamp som maträtt,och det är nog så än idag på min trakt.Vad beträffar plockning av svamp så är det numera ett gängse bruk att plocka svamp,därför att det är en god

ACC. N:R M. 13549:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

och lönande förtjänst, och svampen uppköpes av handlarna på orten. På min trakt uppköper handlarna Hugo Gustavsson och Edvin Andersson Kännestubba Hultsjö den mästa svampen som plockas i omgivningen, och det vanliga priset på svampen har varit mellan 2 kronor och 3,25 pr kilogram. Att det skulle förekommit någon propaganda i skolorna för svampätning har jag inte hört talas om, men däremot genom s.k. svampbäcker har särskilt i början av 1900 talet förekommit mycket allmänt. Riktigt bruklöst att äta svamp började på min trakt förrän omkring 1930, och är vanligt ännu men bruket tycks vara mycket mindre numera. Svampen stektes i smär samt konserverades på glasburkar. Den mästa svamp som använts var under krigsåren 1940 då den på grund av att det var svårigheter att få både kött och andra livsfrödnödenheter fick vid kalas och dylikt användas till alla sorters stuvningar och dylikt. Som ovan nämnts fanns ju böcker att tillgå vilka visade vilka svampar som var giftiga eller ej. På hösten när korna åt mycket svamp fick alltid mjölken en frän smak.

ACC. N:R M. 13549: 4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Att svamp har använts till några sorters läkemedel, förutom den ovan nämde "Föksvampen" har jag inte hört något berättas om, inte heller har jag hört talas om att svamp användes till några sorts tvättmedel. Inte heller har det förekommit att någon varken sommar eller höst gett sig ut till några särskilda platser för att plocka svamp, och för övrigt namnet "Svamphuggare" har jag aldrig hört talas om, så vad det menas med kan jag ej ge den allra minsta upplysning om.

HÄST.

Den som var den förste på min trakt som åt hästkött var en Nämndeman som hette A.V.Svensén Lilla Kråkhult Hultsjö samt min Far de båda delade en fölunge som hade brutit benet, av sig på hösten, denne fölunge slaktade de och som ovan nämnts delade och åt upp och som torde ha smakat mycket gott efter vad som min Mor berättar, detta skedde i början av 1880 talet, men att någon särskild propaganda för ätande av hästkött förekom har jag inte hört talas om, utan nyttjandet av hästkött har kommit så småningom

4

ACC. N:R M. 13549:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Varför det hystes motvilja mot hästköttet bidrog nog i viss mån att det var många utav Tattarna som åt hästkött, ty det var ju så att i nästan varje härad finns på 1800talets sista hälft s.k. Häradsvallackare och dessa var vanligtvis tattare dessa skulle dels komma och slakta gamla hästar, samt om en häst stupade ute i markerna eller inne i stallet vilket ofta skedde på grund av ålder, så var det alltid att skicka bud på häradsvallakaren att han skulle komma och dra skinnet av hästen. I Hultsjö fanns på 1880 talet och något in på 1900talet en sådan häradsvallakare som hette Ulrik Lindberg och han hade sju kronor i varje socken i häradet i ersättning för ovan nämnda yrke, och en gång om året reste han omkring i socknarna och tog upp denna ersättning. Att det anordnats några s.k. "hästmiddagar" har jag inte hört något berättas om

KALV KILLING OCH LAMM.

När kalvar och lamm voro mycket späda äts aldrig något sådant kött utan de måste vara kalvar beträffar vara minst 14 dagar gamla innan köttet äts, lammen däremot måste vara mycket äldre eller omkring

5

ACC. N:R M. 13549:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sex månader gamla, många ansåg att köttet skulle vara ohälsosamt särskilt vad kalvarna beträffar, och i regeln slaktades varken kalvar eller lamm, utan att någon sjukdom påkom i tidigt stadium, och vad som då togs reda på var huden som sedan bereddes och användes i hemmet såsom till förskinn och dyligt, köttet grävdes ner, numera förekommer aldrig slakt av kalvar under tre a fyra månader, och de kalvar som eventuellt får någon sjukdom säljs i vanliga fall till räv och minkfarmer.

VILT.

I slutet av 1800 talet användes vilt i många hushåll och särskilt i jägarhemmen, och under min ungdomstid användes mycket av vilt i mitt hem, dels var min far jägare, och senare har jag varit jägare sedan jag var fjorton år, och de djur som mest jagades och användes var förutom hare tjäder och orre, samt även morkullor och änder, men dessa såldes vanligen, ty särskilt morkullan var så litet kött på så den ansågs knappast vara värd att anrätta åtminstone tyckte min mor det, och någon motvilja för att äta det

6

VI

ACC. N:R M. 13549:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

vilda har aldrig förekommit på min trakt. Radjur såldes alltid men kunde även förekomma att ett och annat förbrukades i hemmet, och för att litet detaljera så skjöt undertecknad en större råbock år 1899 vilken vi förbrukade i mitt hem. Men ofta såldes både fågel och hare.

HÖNS. Både tuppar och höns har alltid använts som föda på min trakt och slakten tillgick så att man helt enkelt högg huvudet av djuret, varefter det uppslaktades på vanligt sätt samt plockades av fjädern, det duniga som eventuellt blev kvar på kroppen sveddes av antingen vid en ljuslåga eller rätt och slätt i den öppna spisen.

FISK. bland fiskarna var det särskilt makrillen som var motbjudande på grund av att man hade för sig att den fisken åt människor, ålen var också en styggelse för den vanliga allmogen genom att den för det första liknade en snok, och för det andra att den var så seglivad så att bitarna skulle hoppa sedan den var sönderskuren.

Lönasa Hultsjö i februari 1955

Joh. Sjöquist.

VII